

DE DOCENT ALS TOEKOMST

Wat heeft de geschiedenisdocent anno 2032 nodig om zijn of haar taak te vervullen?

2032

Na de presentatie van het rapport *Onderwijs2032* van de commissie-Schnabel woedt er onder docenten geschiedenis én staatsinrichting een discussie over de toekomst van het vak. Het verweer tegen een gemarginaliseerde rol van het vak geschiedenis werd tijdens het tweede VGN-congres van 4 maart gepresenteerd. Robbert-Jan Poortvliet en Aron Borger schreven een profielschets van hoe de docent geschiedenis van de toekomst er mogelijk uitziet en hoe hij of zij uitgerust moet zijn.

Een docent geschiedenis is meer dan alleen een verhalenverteller. Dikwijls worden mooie, spannende en geanimeerde verhalen verteld om het verleden te verklaren en beter te begrijpen. Op schoolniveau bestaat er enige consensus over de interpretatie van historisch bewijs om geschiedenisverhalen aan te kleden, denk bijvoorbeeld aan de tien tijdvakken en de Canon van Nederland – wat moeten leerlingen weten van de geschiedenis, en waarom? Door verregaande mondialisering en internationale samenwerking zal ‘het verhaal’ steeds meer in een Europees of mondiaal perspectief geplaatst moeten worden. Dat er een ander verhaal verteld of onderzocht moet worden is op zich geen probleem. Enige flexibiliteit is dan wel handig om de zwaartepunten van het verhaal te verschuiven zonder afbreuk te doen aan de ‘eigen’ culturele identiteit.

FEITENKENNIS

De wereldburger zal in 2032 wellicht, nog meer dan nu, meerdere culturele identiteiten hebben, gericht op Europa en de wereld. Om die reden is het van belang dat de docent geschiedenis actuele, mondiale ontwikkelingen historisch kan inkaderen en hiermee aan de slag gaat met zijn leerlingen. Dit ‘aan de slag gaan’ is niet alleen gericht op het verwerven van kennis. Kennis en informatie zijn overal om ons heen, historische kennis echter wordt in het *Eindrapport* van Platform Onderwijs2032 gemarginaliseerd tot ‘encyclopedisch’. Dit argument gaat natuurlijk ook op voor de docent Nederlands, of Engels: leerlingen kunnen spellingsregels en regels rondom schrijfvaardigheden ook online vinden – denk aan *debating tutorials* op bijvoorbeeld YouTube. Waarom zijn de kennis en vaardigheden van deze kernvakken minder encyclopedisch dan bij het vak geschiedenis? Wellicht omdat ze een direct toepasbaar nut hebben?

GERICHTE AMBACHTSMAN

Iedere docent geschiedenis weet dat geschiedenis-onderwijs ook een zeer groot toepasbaar nut heeft. In *Trouw* van 11 maart schrijft Maria Grever dat we ‘zonder geschiedenis stuurloos door het leven gaan’, om het hier en nu en de toekomst te bezien en te begrijpen is historische bagage nodig.¹ Deze bagage is geen overbodige luxe maar van wezenlijk belang om het hier én nu én de toekomst in te kunnen kleuren.

AMBACHTELIJKHEID

Van Oostrom zegt dat vroeger de leerkracht de methode was, en dat tegenwoordig het omgekeerde geldt.² In dit artikel wordt met het begrip ‘ambachtsman’ en ‘geschiedenisonderwijs als ambacht’, hetzelfde bedoeld. We zinspelen hier op een docent die geschiedenisonderwijs verzorgt in alle breedte, van ontwikkeling tot uitvoering, en zich niet per se laat gijzelen door een methode. In een veranderende wereld en met het mogelijke nieuwe onderwijscurriculum zullen docenten een groot beroep moeten doen op flexibiliteit en creativiteit. Ze zullen vaardigheden als historisch redeneren om kunnen zetten naar generieke vaardigheden en beginnen en onderhouden vakdidactische netwerken – als ware het een gildesysteem.

Ook is de ambachtsman zich bewust van allerlei onderwijskundige en maatschappelijke ontwikkelingen waar hij zijn geschiedenisonderwijs op aanpast.

OPBOUWEND TOETSEN

In het ideaalplaatje *leren* leerlingen niet meer voor een toets, maar *maken* ze een toets (in welke vorm dan ook) om juist daarvan te leren. Toetsen moeten in de toekomst een opbouwende functie hebben en zullen steeds meer centraal staan. Feedback is hierbij onmisbaar en zal de leerling helpen verder te komen, bijvoorbeeld met historisch redeneren. Het maken en organiseren van opbouwende toetsen is niet eenvoudig, maar wel uitdagend. Cijfers zijn ingeruild voor *rubrics*.³ Op basis van vooraf gestelde leerdoelen kunnen de leeropbrengsten effectief gemeten worden. Veelal zal deze toetsing digitaal gebeuren: dit bespaart de docent werk en geeft inzicht over de voortgang van de leerling. Docenten zullen kennis moeten opdoen van (digitale) middelen om opbouwend te kunnen toetsen, het organiseren van deze vorm van toetsing, het geven van feedback en het monitoren van de voortgang van de leerling. Op een aantal scholen lopen al

experimenten met deze vorm van toetsing, waarbij vooral geconstateerd wordt dat het leerlingen actiever maakt en bewuster van hun eigen leerproces.

MAATWERK

Docenten zullen, meer dan ooit, uitgedaagd worden recht te doen aan verschillen. De afgelopen jaren zijn ze relatief ‘lui’ gemaakt door de dikke methodes, doorgaans op het juiste niveau geschreven. Creativiteit ontstaat echter vaak als de methode de klas uitgaat en de docent helemaal op zichzelf wordt aangewezen. Hoe richt hij dan zijn onderwijs in, zodat iedere leerling op zijn of haar niveau bediend wordt? Onze visie is dat dit op lange termijn alleen goed kan gaan als er vanuit een sterke theoretische basis structureel gedifferentieerd geschiedenisonderwijs wordt aangeboden. Bijvoorbeeld door instructie en opdrachten te geven en te ontwerpen met behulp van de taxonomie van Benjamin Bloom. Docenten moeten in staat zijn zogenaamde ‘Blooming-lessen’ te ontwikkelen en uit te voeren. Vanwege het ‘hogere orde denken’ sluit deze taxonomie goed aan bij historisch redeneren.

DIGITALISERING

Bovenstaande onderwerpen (toetsing en maatwerk) kunnen niet gerealiseerd worden zonder een intensieve inzet van ICT. Hoewel intensief, blijft ICT echter een middel en geen doel op zich. Docenten zullen kennis van ICT moeten hebben, zodat hun ►

Robbert-Jan Poortvliet is docent geschiedenis op het Calvin College in Zeeland en lerarenopleider geschiedenis op Fontys Hogeschool in Tilburg.
Aron Borger is docent geschiedenis en lerarenopleider op Fontys Hogeschool in Tilburg en Hogeschool NCOI, daarnaast is hij docent geschiedenis op De Amsterdamse Mavo en lid van de VGN-commissie Didactiek en activiteiten.

¹ Het artikel van Maria Grever en andere stukken over dit onderwerp zijn terug te lezen op www.vgnkleio.nl/nieuws/visiestuk-VGN.

² Frits van Oostrom, destijds KNAW-voorzitter, tijdens de *Kohnstammlezing* in 2007.

³ Een van de instrumenten die gebruikt kan worden bij het beoordelen, maar ook evalueren, van (onderdelen van) onderzoeksoopdrachten is de *rubric*. Het is een instrument dat niet alleen nuttig is voor docenten, maar ook voor leerlingen. Een goede *rubric* biedt houvast bij het beoordelen van allerhande vaardigheden/competenties (prestaties) van leerlingen, zoals het omgaan met informatie, het doen van onderzoek, het maken van een ontwerp, samenwerken, communiceren, presenteren enz. Maar een *rubric* biedt ook houvast bij het aanleren van die vaardigheden (www.histoforum.net).

lesmateriaal actueel en vernieuwend is. In het rapport van de commissie-Schnabel wordt expliciet gesteld dat ICT een rol speelt bij differentiatie. We denken hierbij aan *learning analytics*, waarbij de verzamelde en geanalyseerde data van leeropbrengsten van leerlingen de docent helpen de stof en de vaardigheden op maat aan te bieden. In ons land zijn nog weinig geschiedenismethodes al zover dat ze daadwerkelijk de docent hierin ondersteunen. Meer dan ooit zullen geschiedenisdocenten een rol kunnen spelen om leerlingen mediawijs te maken. Kritisch denken en kritisch brongebruik – twee pijlers die terugkomen in historisch denken – bieden mogelijkheden deze mediawijsheid op een eenvoudige manier te integreren in de lessen. Het kritisch analyseren van online historische informatie en het vaststellen van de betrouwbaarheid van digitale bronnen zal deze ‘Wikipedia-generatie’ helpen ‘vaardig’ om te gaan met de vele feiten en deze om leren zetten in historische kennis. De rol van de docent geschiedenis hierin is van cruciaal belang!

HISTORISCHE VAARDIGHEDEN

De docent geschiedenis zet vaardigheden in om samen met de leerlingen het verleden te leren kennen. Als het ‘verhaal’ gaat veranderen en leerlingen steeds meer in een geïndividualiseerde samenleving gepersonaliseerd gaan leren, zijn goede historische vaardigheden noodzakelijk. Deze vaardigheden kunnen deels generiek worden ingezet. Het toepassen van historische bronnenkritiek vraagt weliswaar een ietwat andere aanpak dan het kritisch beoordelen van een hedendaagse bron, maar de vaardigheid draagt wel bij aan het kritisch bekijken van informatie.

Een andere belangrijke vaardigheid is het aanleren van multiperspectiviteit:

een historische gebeurtenis of verschijnsel vanuit verschillende perspectieven bekijken. De docent geschiedenis anno 2032 zal in zijn onderwijs vooral bezig zijn met het aanleren van historische vaardigheden om leerlingen zo goed mogelijk uit te rusten zodat ze een oordeel kunnen vellen over het verleden en de implicaties van dit verleden voor het heden én de toekomst beter leren begrijpen.

BURGERSCHAP

De Duitse historicus Rüsen gaf al in 1989 aan dat historici over grenzen heen zouden moeten kijken en dat ze een rol moeten spelen in debatten over historisch besef en historische identiteitsvorming. Dit zou volgens hem leiden tot meer begrip voor ‘de ander’ en als gevolg daarvan waarschijnlijk tot conflictpreventie. ‘Burgerschap’ wordt opgenomen in het kerncurriculum, aldus Platform Onderwijs2032. Dit vak wordt van verschillende kanten en niveaus belicht: nationaal, Europees en internationaal. Burgerschap heeft deels de taak de werking en de kernwaarden van de democratische rechtsstaat uit te leggen én sociale integratie te bevorderen. De docent geschiedenis én staatsinrichting moet hier blij mee zijn. Ten onrechte wordt vaak gedacht dat burgerschapsvorming het domein van het schoolvak maatschappijleer is. De kaders waarop het vak burgerschap is gestoeld, maken duidelijk dat deze verweven zitten in het geschiedenisonderwijs. Docenten geschiedenis zijn ook toegerust om staatsinrichting te geven.

VAARDIG, WAARDIG EN AARDIG

Het idee dat geschiedenis gemarginaliseerd kan worden tot een van de perspectieven binnen een domein Mens en Maatschappij is een cruciale denkfout. Paul Schnabel gaf tijdens het laatste VGN-congres te kennen dat hij de discipline geschiedenis in dezelfde academische hoek plaatst als sociologie én andere sociale wetenschappen. Zijn constatering doet geen recht aan het eigene van het vak geschiedenis met haar eigen traditie en manieren van onderzoek. Geschiedenis is een vak met veel oog voor het verleden maar is ook zeker gericht op de toekomst. Geschiedenis is noodzakelijk om *vaardige, waardige en aardige* burgers te vormen en zal daarom opgenomen moeten te worden in het basiscurriculum. ■

LITERATUUR

- J. Rüsen, *The Didactics of History* (1987).
- VGN-visiestuk *Bij de tijd door het schoolvak geschiedenis* (2016).
- *Onderwijs2032 – Eindadvies* (2016).

